

Mircea Cristian GHENGHEA

ROLUL DESPĂRȚĂMÂNTULUI „MIHAIL KOGĂLNICEANU” ÎN CADRUL ASOCIAȚIUNII PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂN (1994-2009)* – I

Contrar unor opinii exprimate într-o lucrare apărută relativ recent¹ și apreciată drept „o operă doctă și edificatoare, ale cărei dominante sunt noutatea, originalitatea și factura personală”², înainte de anul 1994, pe teritoriul dintre Prut și Carpații Orientali nu a existat nici o structură astristă. Unica extensie a Asociațiunii în spațiul est-carpatic a rămas, pînă în anii '90 ai veacului trecut, Astra basarabeană, gîndită și organizată de către marele patriot Onisifor Ghibu. Astfel că data de 18 noiembrie 1994, cînd se înființează Despărțămîntul „Mihail Kogălniceanu”, se plasează în fireasca și imediata apropiere a resuscitării Astei basarabene, în atmosfera încă dominată de credința mai mult sau mai puțin justificată și naivă a refacerii cadrului teritorial național interbelic.

Data menționată capătă, astfel, semnificații aparte, echivalînd cu intrarea oficială a Iașului, oraș cu însemnat potențial cultural, istoric și uman, în circuitul valorilor Asociațiunii. La capătul a aproape 15 ani de viață astristă ieșeană, putem afirma că ziua de 18 noiembrie 1994 reprezintă un moment cu valențe de adevărat „descălecat” spiritual și de întemeiere întru românism.

Încă de la înființare, Despărțămîntul „Mihail Kogălniceanu” s-a constituit într-o reală și necesară punte de legătură (inclusiv geografică) între vatra tradițională de manifestare a Asociațiunii – Transilvania – și copilul de suflet al acesteia – Basarabia. Activitatea aștristilor ieșeni s-a desfășurat, după cum era și de așteptat, pe multiple planuri, îmbinînd acțiunile populare și de popularizare cu manifestări științifice de aleasă ținută academică, organizate în colaborare cu instituții și organizații de prestigiu din România și din Republica Moldova³. La acestea trebuie adăugată bogata și frumoasa activitate publicistică desfășurată cu intensitate sporită în ultimii cinci ani, Despărțămîntul dispunînd de trei publicații proprii.

În ceea ce privește acțiunile populare și de popularizare, trebuie spus că acestea au fost mai mult decît necesare, mai ales dacă avem în vedere realitățile specifice comunităților românești din vecinătatea imediată a statului român. În cadrul respectivelor acțiuni s-au distins diversele itinerarii și acțiuni culturale organizate cu precădere în Republica Moldova, Ucraina, Serbia și Bulgaria, dar și în Macedonia și Ungaria, precum și organizarea a numeroase itinerarii și deplasări în România a unor delegații și grupuri ale etnicilor români din afara granițelor țării. Dintre activitățile de acest gen ale Despărțămîntului „Mihail Kogălniceanu” au făcut sau încă fac parte programe și manifestări precum: *Se-nțlnește dor cu dor*⁴, *Rază de bucurie*⁵, *Concursul Internațional de Arte Plastice „N. N. Tonitza”*⁶, *Denii eminesciene*⁷, *Concursul Internațional de creație literară „Veronica Micle”*⁸, *Tabăra Internațională de Cultură și Civilizație Românească „Acasă la Noi”*⁹.

* Acest text a fost prezentat în cadrul celei de-a 104-a Adunări Generale a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român – Astra, desfășurată la Șomcuta Mare și la Baia Mare, în perioada 16-18 octombrie 2009.

1. Teodor Ardelean, *Limba română și cultivarea ei în preocupările ASTREI*. Prefață de Prof. univ. dr. D. H. C. Victor V. Grecu, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2009, p. 214: „În acest context remarcăm o activitate deosebită și de substanță desfășurată de Despărțămîntul «Mihail Kogălniceanu» Iași al ASTREI, atît la nivel național, cît și pentru românii din afara granițelor actuale ale țării. Demnă de evidențiat este implicarea și pasiunea președintei acestui despărțămînt – prof. **Areta Moșu** [îngroșat în text – n. n., M.-C. G.], vicepreședinte al ASTREI Centrale, care, încă de la *reluarea* [subl. n., M.-C. G.] activității, în 18 noiembrie 1994, împreună cu inimoșii ei colaboratori, a *revigorat* [subl. n., M.-C. G.] spiritul astrist pe meleagurile moldovene”.

2. Prof. univ. dr. D. H. C. Victor V. Grecu, *O enciclo-*

pedie consacrată ASTREI, în *ibidem*, p. i.

3. Dintre acestea, putem enumera: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași (în special Facultățile de Istorie și de Litere); Institutul de Filologie Română „A. Philippide” Iași, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași, Institutul de Arheologie Iași, Muzeul Literaturii Române Iași, Academia Română – Filiala Iași, Universitatea de Stat din Moldova – Chișinău, Universitatea „B. P. Hasdeu” Cahul, Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei – Chișinău, Asociația Istoricilor din Republica Moldova etc.

4. Este unul din programele pe care despărțământul le organizează încă de la înființare. În cadrul său au fost angrenate diferite ansambluri folclorice profesioniste, precum „Busuioac moldovenesc” din Iași, „Ciobănașul” din Bacău, „Hora” din Suceava, „Călușul” din Scornicești, „Balada” din Botoșani, „Tîrnavele” din Blaj, „Plaiuri Moldave” din Iași etc.

În afara programului propriu-zis, au existat numeroase deplasări cu alte ansambluri folclorice din țară, cu ocazia primirii a diverse invitații la concursuri internaționale, festivaluri (de exemplu, Festivalul de folclor al Vlahilor de la Vidin, în perioada 1998-2001). Au fost obținute distincții și premii de către membrii ansamblurilor ce au realizat aceste deplasări cu delegații ale Astrei Iași, cel mai elocvent exemplu fiind Premiul de autenticitate și originalitate, primit de Ansamblul profesionist „Călușul” din Scornicești – Olt, la Kiev, în cadrul *Festivalului Popoarelor Lumii* (ediția a IV-a, 2004).

Aceste deplasări au fost folosite și pentru a permite păstrarea și, pe cât posibil, afirmarea reperelor naționale în regiunile locuite de români în Ucraina (nordul Bucovinei, Herța, Odessa, Transnistria, sudul Basarabiei), Bulgaria și Serbia (Timocul bulgăresc și cel sîrbesc).

Profitîndu-se de aceste ocazii, numeroase școli și biblioteci din Ucraina și Republica Moldova, Bulgaria, Serbia (Voivodina) și Macedonia au fost înzestrate cu rechizite, cărți și reviste în limba română – manuale școlare, beletristică, lucrări științifice, publicații. Toate acestea au putut fi adunate, în vederea expediției dincolo de Prut și de Dunăre, datorită generoaselor contribuții ale unor biblioteci județene și orașenești din țară, a Fundației Culturale Române din București, Ministerului Culturii și Cultelor, diverse edituri, precum și donatori particulari.

O implicare activă a avut și Mitropolia Moldovei și Bucovinei, care, cu ocazia fiecărei deplasări, a oferit iconițe și cărți de rugăciuni pentru credincioșii ortodocși din comunitățile românești din afara granițelor țării. S-au remarcat, în această privință, și clerici din Iași (protopop Constantin Andrei, preot Dumitru Merticaru). Consiliul Județean Olt și Primăria Iași au ajutat în privința achitării taxelor vamale și a mijloacelor de transport.

Stabilirea unor legături frățești cu vorbitorii de limbă română din jurul României a fost mult avantajată de faptul că, în aproape toate aceste deplasări, cazarea celor care

făceau parte din delegațiile Astrei și din ansamblurile participante era asigurată în familiile din zonele respective, nu doar românești, ci și ucrainene, sîrbe, bulgărești, rusești.

Toate aceste acțiuni s-au desfășurat mai ales în perioade care includ date cu semnificații deosebite pentru comunitățile românești din vecinătatea imediată – Sărbătorile Pascale, hramuri ale unor sate sau comune, Sărbătorile de Crăciun și Anul Nou pe stil vechi.

În anul 2003 a fost realizată o acțiune de o amploare aparte, fiind vizată zona din constituită din Republica Moldova, sudul Basarabiei și Transnistria, ocazie cu care a fost transportat, la Odessa, și un bust al poetului național Mihai Eminescu, realizat de către sculptorul Marcel Mănăstireanu și donat cu sprijinul financiar al Primăriei din Botoșani. Nici acum bustul respectiv nu a fost instalat la locul care i se cuvenea (loc de unde a dispărut, în 1999, un alt bust al lui Eminescu).

Demn de menționat este faptul că, în ciuda perioadei de relativă liberalizare înregistrată, în ultima vreme, în statul ucrainean, nici un alt program care să includă un mare ansamblu folcloric nu a izbutit să pătrundă în sudul Basarabiei și în zona Odesei, impactul unor asemenea prezențe românești acolo fiind corespunzător – afluență mare de public, primiri foarte calde, ecouri deosebite. O notă în plus pentru inițiativele Despărțământului ieșean.

5. Programul respectiv datează din anul 1998 și are o anumită rezonanță pentru românii din Basarabia, Transnistria și nordul Bucovinei. Desfășurat întotdeauna iarna, în perioada Sărbătorilor de Crăciun pe stil vechi, acest program se adresează, în primul rînd, pe copiii români din școlile zonelor menționate. Aceștia primesc cadouri – dulciuri, rechizite școlare, cărți pentru copii, iconițe etc. Realizarea acestui program este posibilă și cu sprijinul unor Despărțăminte Astra din România – Năsăud, Blaj, Dej, Sibiu, Orăștie, Arad, Baia Mare. În Basarabia, Transnistria și nordul Bucovinei, activitatea a fost efectuată în colaborare și cu Despărțămintele Astra din Căușeni, Criuleni Edineț, Tatarbunar și cu Societatea Culturală „Mihai Eminescu” din Cernăuți.

6. Concursul Internațional de Arte Plastice „N. N. Tonitza” a fost inițiat de către profesorul Mihai Zaiț. Cuprinde cinci secțiuni (artă plastică, artă decorativă, grafică, iconografie și artă fotografică), în cadrul său fiind jurizate lucrări ale unor copii și tineri de origine română și nu numai din România, Republica Moldova, Ucraina, Ungaria, Bulgaria. La fiecare ediție au participat peste o mie de concurenți din țările menționate. Concursul se încheie, de fiecare dată, cu o expoziție în care sunt expuse lucrările laureaților, care sunt răsplătiți cu diplome, premii și locuri în Tabăra de Creație „Veronica Micle”. Ca un fapt aparte, în anul 2004 s-a desfășurat o etapă inițială în Ungaria, la Kaposvár, etapa finală și expoziția avînd loc în anul 2005, la Iași, în luna martie.

7. Cel mai cunoscut program al Despărțământului

„Mihail Kogălniceanu” a fost *Denii eminesciene*, desfășurat anual, în perioada 1995-2009. Itinerariile programului au fost stabilite pe trasee reprezentative pentru coordonatele spiritualității românești moderne și contemporane ale comunităților românești din jurul României și nu numai, fiind avute în vedere numeroase localități din România, Republica Moldova, Ucraina, Ungaria, Serbia și Bulgaria: Chișinău, Criuleni, Onițani, Orhei, Edineț, Parcova, Cahul, Balta, Borisovca, Glubocoe, Cartal, Odessa, Sărata, Babele, Năsăud, Beclean, Ipotești, Botoșani, Putna, Suceava, București, Blaj, Brașov, Săcele, Plevna, Grivița, Vîrșeț, Coștei, Novi Sad, Sărcia, Torac, Gyula etc.

Un moment deosebit pentru acest program a fost înregistrat în anul 2004, la a X-a ediție. Respectiva ediție, jubiliară, s-a desfășurat în același timp cu diversele manifestări organizate, în întregul spațiu românesc, cu ocazia comemorării a 500 de ani de la trecerea în neființă a voievodului Ștefan cel Mare și Sfînt, anul 2004 fiind decretat An Comemorativ Ștefan cel Mare. Avînd în vedere acest lucru și răspunzînd cerințelor momentului, ediția din 2004 a *Deniilor eminesciene* a avut în vedere nu doar personalitatea lui Mihai Eminescu, ci și importanța epocii lui Ștefan cel Mare și realizările acesteia. Dacă în ceilalți ani au participat 150-200 de persoane, invitați din afara granițelor, în 2004 s-a înregistrat un aflus mult mai mare la manifestările de la Iași și de la Putna – aproximativ 500 de persoane (17-19 iunie 2004). Un cîștig deosebit al *Deniilor eminesciene* a fost cel al întîlnirii și comunicării dintre românii din diferite zone românești aflate în afara țării. În 2004 au luat parte la manifestări 12 ansambluri folclorice și numeroase delegații ale despărțămîntelor Astra și ale altor societăți și asociații culturale românești. Participarea tuturor acestor formații vocale și ansambluri folclorice a fost posibilă datorită susținerii financiare de către fiecare despărțămînt implicat. Programul de la Putna a fost coordonat de către Președintele Astei, Dumitru Acu, și de către Vicepreședintele Ioan Roman.

În cadrul diferitelor ediții ale *Deniilor eminesciene* au fost organizate inclusiv expoziții de carte dedicate lui Eminescu, expoziții de cartofilie, spectacole inspirate din creația eminesciană etc.

8. Prima ediție a acestui program a avut loc în 1998. *Concursul Internațional de creație literară „Veronica Micle”* a fost realizat în colaborare cu despărțămîntele Astra din Blaj, Cîmpeni, Alba Iulia, Năsăud, Botoșani, Societatea Culturală „Bucovina” din Tg. Mureș. Concursul, care se adresează numai adolescenților și tinerilor de origine română din țară și din jurul României, cuprinde secțiuni de poezie, eseu și traduceri. Laureatii au beneficiat de itinerarii turistice în Transilvania și de tabere de creație în județele Alba și Botoșani. După fiecare ediție, despărțămîntul din Blaj (Președinte Silvia Pop) s-a îngrijit de editarea plachetei de versuri corespunzătoare ediției; datorită Ministerului Educației și Cercetării, laureații au beneficiat de premii în bani și diplome; organizatorii au

susținut deplasările în teritoriu cu ajutorul sponsorilor.

9. *Tabăra Internațională de Cultură și Civilizație Românească „Acasă la noi”* a înregistrat o primă ediție în anul 1997, în localitatea Dezna (jud. Arad). Este organizată în colaborare cu despărțămîntele din Ardeal – Năsăud, Beclean, Arad, Sebiș, Săcele, Brașov, Buteni, Baia Mare, Șomcuta Mare, Tg. Lăpuș, Dej, Orăștie, Alba Iulia, Blaj, Cîmpeni, Aiud, Cluj, Covasna-Harghita. În fiecare an, în cadrul acestei acțiuni, între 200 și 400 de copii români din Basarabia și Ucraina, însoțiți de cadre didactice, au petrecut vacanța în familii din orașe și sate din Ardeal. Au fost vizitate, cu ocazia desfășurării acestei tabere, numeroase locuri de rezonanță pentru cultura românească, nu doar din Ardeal, ci și din Moldova din dreapta Prutului și din Muntenia. O bună impresie au făcut oficialitățile locale, care s-au implicat activ în susținerea programului, donînd copiilor rechizite școlare, manuale, calculatoare, cărți, sume de bani.

Faptul că au fost găzduiți în familii a permis copiilor să-și îmbunătățească vocabularul și vorbirea în limba română, să constate asemănările ce există între diferitele zone etnografice ale spațiului românesc, să ia contact, pentru prima dată, cu munții României și cu orașele țării.

